

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI PORONHOITOLAIN MUUTTAMISESTA (HE 152/2020 VP)

Maa- ja metsätalousministeriön edustaja on maa- ja metsätalousvaliokunnan järjestämässä asiantuntijakuulemisessa 16.10.2020 esiteltyt hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi poronhoitolain muuttamisesta (HE 152/2020) sekä ollut läsnä 3.11. ja 12.11. pidetyissä asiantuntijakuulemisissa. Ministeriöllä on myös tiedossa kirjallisesti toimitetut asiantuntijalausunnat. Asiantuntijakuulemisessa esille nostettuihin näkökohtiin esitetään vastineena kunnioittavasti seuraavaa:

Yleiset näkemykset esityksestä:

Puoltavat näkemykset

Luonnonvarakeskus on lausunnossaan tuonut esiin näkökohtia, jotka tukevat esitettyjä ehdotuksia. Lausunnon lopussa todetaan, että esitys on erityisen tarpeellinen, vaikuttaa hyvin todennäköisesti positiivisesti maa- ja porotalouden välisten kiistojen ratkaisuihin sekä tuo vaadittavaa uskottavuutta ja luottamusta vahinkojen arviointityöhön.

Rajavartiolaitos on lausunut, että esityksen tavoitteet ovat kannatettavia ja että Rajavartiolaitoksella ei ole muilta osin oman toimialansa osalta lausuttavaa esityksestä.

Ruokavirasto kuvaa lausunnossaan niitä porovahinkolautakunnan hallintopalvelujen järjestämiseen liittyviä tehtäviä, jotka esityksen mukaan tulisivat Ruokavirastolle. Virasto toteaa, että sen esittämät näkökohdat on otettu huomioon valmisteluvaiheessa ja ettei sillä ole esitykseen huomautettavaa.

Lapin ELY-keskus kannattaa esitystä. Sen näkemyksen mukaan esitys on kaivattu parannus nykytilanteeseen ja esityksessä on tuotu hyvin esiin nykytilanteeseen liittyvät ongelmat. Eriksen Lapin ELY-keskus mainitsee kannattavansa mm. esitykseen sisältyvää sovitteluelementtiä sekä Ruokavirastolle ehdotettua roolia tukipalvelujen järjestäjänä.

Lapin aluehallintovirasto lausuu, että lakiesitys vastaa sen maa- ja metsätalousministeriölle aiemmin esittämiä näkemyksiä ja ettei virastolla ole huomauttamista lakiesityksestä. Lapin aluehallintovirasto pitää hyvänä ehdotusta riittävän asiantuntemuksen omaavan ja riippumattoman porovahinkolautakunnan perustamisesta. Sovittelun voi odottaa vähentävän käräjäoikeuteen päätyviä tapauksia, joihin usein liittyy pääasian arvoon nähden huomattava kuluriski oikeudenkäynnistä.

Oikeusministeriö on ensin ilmoittanut valiokunnalle, ettei sillä ole esitykseen huomautettavaa. Valiokunnan pyynnöstä se on kuitenkin antanut jäljempänä käsiteltävän kannanottonsa 37 §:n 2 momentin osalta.

Valtiovarainministeriö on lähettänyt valiokunnalle lausunnon, jonka se on 24.4.2020 antanut maa- ja metsätalousministeriölle hallituksen esitysluonnoksen lausuntokierroksen aikana. Lausunnossa valtiovarainministeriö pitää riidanratkaisutoimivallan siirtymistä yleisen oikeudenkäyntimenettelyn piiriin käräjäoikeuksiin yleisesti arvioiden perusteltuna.

Kuusamon kaupunki katsoo, että esitys toisi nykyistä toimivamman järjestelmän.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry lausuu, että poronhoitolain säätelemän korvausprosessin uudistaminen on välttämätöntä ja ettei olemassa oleva järjestelmä vastaa perustuslain vaatimaa oikeusturvan tasoa. Nykyisten arvioimislautakuntien lakkauttaminen on kannatettava, oikeusvaltiolle välttämätön ja viljelijöitten oikeusasemaa parantava toimi. Hallituksen esitys parantaa mahdollisuuksia saavuttaa viljelijöitten ja muiden maanomistajien tavoitteet poronhoitolain noudattamiseksi käytännössä. Vahingonkäräsieneen oikeuteen saada korvaus vahingosta, vahingonkorvauskanteen todisteluun tai todistustaakkasääntöihin ei nyt esitetä mitään muutoksia ja tämä on selvyiden vuoksi syytä valiokunnan mietinnössään hyvin selväsanaisesti todeta.

Paliskuntain yhdistys näkee lakiuudistuksen tarpeellisenä ja tavoitteiltaan oikeasuuntaisena.

Oivangin ja Kallioluoman paliskunnat näkevät vireillä olevan lakiuudistuksen pääsääntöisesti tarpeellisenä ja tavoitteiltaan oikeasuuntaisena. Esitys saa tahojen tuen kuitenkin vain, jos jäljempänä käsitelty (37 §:n 2 momenttiin liittyvä) epäkohta korjataan.

Koltien kyläkokous lausuu, että esitys selkeyttää porojen viljelyksille aiheutuneiden vahinkojen korvaamismenettelyä sekä paliskuntien aitaamisvelvollisuuksia tai esitettyjen vahinkojen perusteettomuuden selvittämistä. Porovahinkolautakunnan toiminta olisi lähtökohtaisesti osapuolten yhteisymmärrystä hakevaa ja mahdollisuus sovitteluun on keskeinen osa esitystä, mikä on hyvä asia. Mikäli asiasta ei päästä sopuun, lopullinen ratkaisuvälillä siirtyy esityksessä yleisille tuomioistuimille. Menettely turvaa osapuolten yhdenvertaista oikeutta ja toivottavasti vähentää luottamuspulaa. On tärkeää, että saamen kielilain velvoitteet otetaan lakiehdotuksessa huomioon.

Vastaan olevat näkemykset

Valtiovarainministeriö on toimittamassaan, 24.4.2020 päivätyssä lausunnossa kiinnittänyt huomiota lautakunnan tehtävät ja niiden määrä huomioon ottaen verrattain raskaaseen organisoititapaan hallinnonalan uutena erillisenä lautakuntana. Esitys aiheuttaisi hallinnonalalle pysyviä vuosittaisia lisäkustannuksia, joita ei arvioida voitavan kattaa esitetyistä muutoksista mahdollisesti saatavilla säästöillä. Valtiovarainministeriö piti lausunnossaan tärkeänä, että mahdollisuuksia asiantuntija-arvioinnin toteuttamiseen hallinnollisesti kevyemmin ja kustannustehokkaammin tarkasteltaisiin ja hyödynnettäisiin esityksen jatkovalmistelussa.

Maaseutuyrittäjä, kaupunginvaltuutettu Tuomo Pulkkanen Kuusamosta lausuu, että esitys on kauttaaltaan huono ja että valmistelusta jää hyvin puolueellinen, poroelinkeinon etua ajava maku. Nyt esitetyt muutokset vain lisäävät erimielisyyksiä alueille ja huonontavat porottoman kansanosan oikeusturvaa. Nykytilan ongelma ei ole luottamuspulla vaan se, että mikäli arviolautakunta asettaa langettavan päätöksen paliskunnalle, nämä eivät koskaan tyydy tuomioon vaan edessä on aina käräjäoikeusprosessi, joka on viljelijälle henkisesti liian raskas ja johon liittyvät taloudelliset riskit ovat keskivertoviljelijälle liian suuret. Uudelle lautakunnalle ei ole mitään perustetta, elleivät lausunnot ole sitovia. Esityksen sovitteluun liittyvä ehdotus on käsittämätön, koska laki lähtee siitä, että vahingot on korvattava täysimääräisinä. Parasta olisi, että lautakuntaelimestä luovuttaisiin kokonaan, ja että vahinkojen estämisvelvollisuuden noudattamatta jättämisestä käsiteltäisiin rikosprosessissa. Asiantuntijaelintä tehokkaampi ja halvempi keino olisi, että kuntien maaseutuasiamiehet arvioisivat vahingon, että annettu lausunto olisi sitova ja että lausuntoon tyytymätön voisi valittaa asiasta käräjäoikeuteen. Maaseutuasiamies pystyisi myös määrittelemään aitaamistarpeen kuultuaan molempia osapuolia.

MTK esittää toivoneensa valmistelun aikana uutta sovittelujärjestelmää vahingonkorvauksia ja aitaamista koskeviin erimielisyystilanteeseen ja vahinkojen arviointitehtävän antamista paikalliselle maaseutuelinkeinohallinnolle.

MTK Pohjois-Suomi lausuu, että lautakunnan on oltava vapaaehtoinen sovitteluelin. Sovittelu-lautakunnan toiminnan pitäisi perustua osapuolten vapaaehtoiseen osallistumiseen ja mahdolli-suuteen neuvotella sovinnosta ilman pakkoa tai huolta sovintoneuvotteluissa annettujen lausu-mien vaikutuksesta mahdolliseen myöhempään oikeudenkäyntiin.

- **Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että edellä mainitut kannanotot osoittavat, että järjestelmä uudistaminen on erittäin tarpeellista ja että varsinaisen riidanratkaisun siirtäminen tuomioistuimiin on perusteltua ja kannatettavaa.**
- **Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että ehdotetun uuden porovahinkolauta-kunnan perustaminen lausuntoja antavaksi ja sovittelupalveluja tarjoavaksi asi-antuntijaelimeksi on myös saanut laajasti kannatusta. Tämä on maa- ja metsäta-lousministeriön näkemyksen mukaan osoitus siitä, että kyseinen ratkaisumalli on käsillä olevassa vaikeassa asiassa varsin tasapainoinen.**
- Esityksessä toteutuu MTK:n tärkeänä pitämä sovittelulementti, molempien osapuolten mahdollisuus saada luotettava asiantuntijalausunto sekä Paliskuntain yhdistykselle tär-keä mahdollisuus osallistua vahinkojen havainnointiin ja saada mahdollisuus niiden ar-viointiin oikea-aikaisesti. On molempien osapuolten etu, että vahinkoja voidaan arvioida matalan kynnyksen menettelyssä ja että korvauksista voidaan sopia korvauksista ilman oikeudenkäyntejä, joihin liittyvä kuluriski on lautakuntavaihtoehtoa suurempi.
- Hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa on ollut esillä ja tarkasteltu useita ratkaisui-malleja, mutta esitetty malli on ainoa, jonka pohjalta päästiin valmistelussa eteenpäin. MTK oli ainoa taho, joka valmisteluvaiheessa kannatti arviointitehtävän osoittamista kunnille ja alun perin myös vaati, että riidanratkaisutehtäväkin pitäisi osoittaa kunnille. Hallitusohjelman lähtökohtana on, että kunnille ei saa antaa uusia tehtäviä. Siviilioikeu-dellisiin vahingonkorvausprosesseihin liittyvä asiantuntijatehtävä ei myöskään luonte-vasti sovi hallintotehtäviä kuten maataloushallinnon tukitehtäviä hoitavan kunnan maa-seutuelinkeinoviranhaltijan virkatehtäväksi, lainkäyttötehtävästä puhumattakaan. Li-säksi valmisteluun osallistuneet tahot ovat olleet laajasti sitä mieltä, että arviointi on luotettavinta, jos siihen osallistuu useampi kuin yksi henkilö.

Esityksen yksityiskohtiin liittyvät näkemykset:

Ilmoitusvelvollisuus korvattavasta vahingosta

MTK katsoo, että ehdotettu uusi ilmoitusvelvollisuutta koskeva normi on ristiriidassa vahingon-korvauslain ja vahingonkorvausoikeudessa yleisesti noudatettujen normien kanssa. Velvolli-suus voi käytännössä johtaa korvausoikeuden menettämiseen kokonaan tai osaksi. Korvaus-prosessia koskevan uudistuksen tarkoituksena ei ole ollut muuttaa osapuolten oikeuksia ja vel-vollisuuksia koskevia normeja, ja ilmoitusvelvollisuutta koskeva säännös tulisi poistaa esityk-sestä. Paliskunnan oikeus saada mahdollinen vahinkotapahtuma tietoonsa toteutuu jo poron-hoitolain 31 §:n 2 momentin mukaisella velvollisuudella: *”Jos poroja on hoidettu 1 momentin vastaisesti, maanomistajan tai vahinkoa kärsineen on ilmoitettava asiasta paliskunnalle, jonka tulee toimittaa porot välittömästi pois.”*

Paliskuntain yhdistys pitää välttämättömänä ehdotettua säännöstä, jonka mukaan paliskun-nalle tulisi ilmoittaa ilman aiheetonta viivytystä poronhoitolaissa tarkoitettu vahingosta, josta vahinkoa kärsinyt aikoo vaatia korvausta. Paliskuntain yhdistys katsoo, että ilmoitusvelvollisuu-den laiminlyönti on todettava esitoissa myötävaikutukseksi vahingon syntymiseen ja korvauk-sen sovitteluperusteeksi.

Oivangin ja Kallioluoman paliskunnat lausuvat, että ehdotettu vahinkojen ilmoitusvelvolli-suus tulee sen kohtaamasta vastustuksesta huolimatta säilyttää ja ilmoitusvelvollisuuden mah-

dollinen laiminlyönti sanktioida siten, että sen katsotaan johtavan korvauksen määrän sovitte-
luun vahingonkorvauslain säännösten mukaisesti. Ilman tätä ei paliskunnalla ole tosiasiallista
mahdollisuutta vaikuttaa porovahinkojen estämiseen tai mahdollisesti jo syntyneiden vahinko-
jen rajoittamiseen. Kuusamon merkkipiiriin alueella on valitettavan yleistä oikeuden väärin-
käyttö, jossa vahingonkärsijä ei ilmoita vahingosta, hankkii itseään miellyttävän näytön ja vie
tämän jälkeen asian viranomaisen ratkaistavaksi. Tavanomaisesti asiaan on hankittu näytöksi
ProAgrian lausunto, josta esitetään vain lausunnon tilaajalle sopiva osa todisteena. Siinä vai-
heessa, kun paliskunta saa asiasta ensimmäisen kerran tiedon, on aikaa kulunut tyypillisesti jo
sen verran, ettei todellisia vahinkotekijöitä ja vahingonmäärä pystytä enää selvittämään eikä
paliskunnilla ei ole mahdollisuutta puolustautua esitettyjä korvausvaatimuksia vastaan.

- **Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, ettei esitystä tulisi muuttaa ilmoitusvelvolisuutta koskevan säännöksen osalta.** Esitetyllä säännöksellä pyritään riidanratkaisujärjestelmän muuttuessa säilyttämään molemmilla osapuolilla mahdollisuus pyytää korvausvastuun piiriin kuuluvista vahingoista arvio oikea-aikaisesti. Esitykseen ei liity säännöksiä sanktioista, korvausvaatimuksen esittämisestä taikka korvausoikeuden vanhentumisesta tai menettämisestä.

Lausuntomenettelyn ja tuomioistuinprosessin välinen suhde

Paliskuntain yhdistys pitää ongelmallisena ehdotettua säännöstä, jonka mukaan vireillä oleva oikeudenkäynti estää porovahinkolautakunnan lausunnon antamisen. Vaikka tuomioistuimella olisi oikeus pyytää lausuntoa lautakunnalta, ongelmana on, että tuomioistuinprosessissa pyynnön tekemiseen voi mennä vähintään kuukausia ja että kun tähän vaiheeseen päästään, vahinkojen luotettava arviointi voi olla jo mahdotonta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jos asia viedään suoraan oikeuteen, asiassa ei ole saatavissa sellaista todistelua, joka mahdollistaisi puolueettoman ja asiantuntevan arvioinnin.

Oivangin ja Kallioluoman paliskunnat kiinnittävät myös huomiota edellä mainittuun asiaan. Ne tuovat esiin, että lautakunnan perustamisen tarkoituksena on nimenomaan turvata porovahinkojen käsittelyyn liittyvän puolueettoman erityisasiantuntemuksen saaminen. Olisi perustuslain 21 §:n vastaista, jos vireillä oleva oikeudenkäynti estäisi haitallisesti ja keinotekoisesti oikeusturvan kannalta keskeisen mahdollisuuden esittää tuomioistuimessa todisteluna lautakunnan puolueeton lausunto. Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyvää todisteiden esittämistä vapautta ei voida rajoittaa puhtaan poliittisella päätöksenteolla. Tuomioistuinkäsittely kestää pääsääntöisesti vuodesta kahteen, kun taas porovahinkojen jäljet voivat hävitä jo muutamassa päivässä. Tilannetta vaikeuttaa se, että porovahinkoihin erikoistuneiden asiantuntijoiden määrä on Suomessa harvalukuinen, joten luotettavaa lausuntoa ei välttämättä saa muualta kuin ehdotetulta lautakunnalta. Esiintuodusta ongelmakysymyksestä tulisi paliskuntien näkemyksen mukaan pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

MTK Pohjois-Suomi lausuu, että vahinkoa kärsineellä pitää olla jatkossakin oikeus tilata todistusaineistoa sopivaksi katsomaltaan taholta. Proagrian viljelyasiantuntijan käyttäminen on havaittu hyväksi tavaksi toimia.

Oikeusministeriö on valiokunnan pyynnöstä esittänyt kannanottonsa ko. asiasta. Se on todennut, että järjestely, jonka mukaan lautakuntatyypinen asiantuntijaelin ei anna lausuntoa, ratkaisusuositusta tai vastaavaa kannanottoa tilanteessa, jossa asia on jo ratkaistu tuomioistuimessa tai on tuomioistuimessa ratkaistavana, ei ole poikkeuksellinen. Oikeusministeriö on kuvannut esimerkkejä eri laeissa olevista sääntelyratkaisuihin ja esittämänsä pohjalta todennut, etteivät lainsäädännössä omaksutut ratkaisut ole yhteneväisiä. Näin ollen ei ole sen mukaan laista johdettavaa estettä sille, että porojen aiheuttamaa vahinkoa koskevan asian ollessa vireillä tuomioistuimessa tuomioistuimen lisäksi asianosainen voisi pyytää lautakunnalta lausunnon antamista.

Oikeusministeriö ei kuitenkaan pidä tällaista ratkaisua kannatettavana. Sen näkemyksen mukaan järjestely olisi sekä prosessitaloudellisesti että menettelyllisesti ongelmallinen. Ei ole asianosaisten eikä valtionaloudenkaan kannalta tarkoituksenmukaista, että samaa asiaa käsitellään samaan aikaan eri elimissä katselmusta myöten samantapaisessa menettelyssä. Rinnakkain vireillä olevan lausuntomenettelyn ja oikeudenkäynnin keskinäinen suhde olisi vähintäänkin epäselvä. Jos taas porovahinkolautakunta antaisi lausuntoja asianosaisille varsinaisen lausuntomenettelyn ulkopuolella, voisi tämä vaarantaa asiaan osallisten luottamuksen lautakunnan toimintaan. Oikeusministeriö oudoksuu asiantuntijakuulemisessa esitettyä väitettä siitä, että oikeudenmukainen oikeudenkäynti ei toteutuisi tilanteessa, jossa porovahinkolautakunnan lausuntoa ei olisi käytettävissä. Käsittelyaikojen valossa oikeusministeriön on myös vaikea uskoa väitettä, että yksin todisteluun liittyvän päätöksen tekeminen kestäisi useita kuukausia.

Oikeusministeriö toteaa, että se on lausuntokierroksella ehdottanut, että lainkohdassa nimenomaisesti mainittaisiin *tuomioistuimen* mahdollisuus pyytää porovahinkolautakunnalta lausuntoa sen käsiteltävänä olevassa asiassa. Ottaen huomioon, että tuomioistuimen oikeudesta pyytää asiantuntijalausuntoja säädetään oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 7 §:n 1 momentissa, kysymys on vain ollut ehdotuksesta lainkohdan selventämiseksi.

- **Maa- ja metsätalousministeriö pitää perusteltuna hallituksen esityksessä esitettyä rajausta, joka estää saman asian vireilläolon samanaikaisesti sekä lautakunnassa että tuomioistuimessa.** Rajauksella pyritään estämään se, että kahden valtionhallintoon kytkeytyvän ja valtion rahoittaman instanssin toimintaan syntyisi sekaan-nusta aiheuttavaa päällekkäisyyttä. Rajaus ei ministeriön mukaan vaaranna oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksen toteutumista.
- Toisaalta kuten oikeusministeriö on todennut, lainsäädäntö ei ole kyseessä olevan asian osalta yhtenäinen eli on myös joitakin tapauksia, joissa lautakunnan on mahdollista antaa lausunto tuomioistuinprosessin vireillä ollessa.
- **Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että jos maa- ja metsätalousvaliokunta haluaisi asiantuntijakuulemisen perusteella esittää muutosta 37 §:n 2 momentin säännökseen, ministeriö pitäisi mahdollisena seuraavaa lisäystä:** ”Jos lausuntoasiassa on annettu tuomioistuimen ratkaisu tai asian tiedetään olevan vireillä tuomioistuimessa, lautakunta ei ratkaistuilta tai oikeudenkäynnin kohteena olevilta osin saa käsitellä osapuolen tekemää lausuntopyyntöä. *Jos lautakunnan toimivaltaan kuuluva asia on vireillä tuomioistuimessa, lautakunta voi kuitenkin antaa lausunnon tuomioistuimelle sen pyynnöstä.*”
- Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 17 §:ssä jo säädetään tuomioistuimen oikeudesta hankkia asiantuntijalausuntoja, mutta poronhoitolain säännös voisi kuitenkin osaltaan selkeyttää lausunnonpyytämisoikeutta. On maa- ja metsätalousministeriön näkemyksen mukaan tarkoituksenmukaista, että tuomioistuin käsittelyn aikana lautakunta antaisi lausuntoja vain tuomioistuimelle ja että kumpikaan asianosainen ei voisi itsenäisesti tehdä lausuntopyyntöä, vaan että lausuntopyynnön esittäisi tuomioistuin.

Lautakunnan asettaminen

Kolttien kyläkokous esittää, että lakiesityksen 36 §:n 2 momenttiin lisätään säännös velvollisuudesta kuulla Saamelaiskäräjiä ja Kolttien kyläkokousta saamelaiskulttuurin asiantuntijan nimeämiseen liittyen (asian kannalta keskeisten tuottaja- ja elinkeinojärjestöjen lisäksi).

MTK katsoo, että ottaen huomioon lautakunnan tehtävän vaativuuden puheenjohtajalta ja varapuheenjohtajalta olisi edellytettävä tuomarin virkaan oikeuttavaa pätevyyttä.

MTK Pohjois-Suomi lausuu, että valittavien henkilöiden osaaminen on hyvin keskeistä.

Maaseutuyrittäjä, kaupunginvaltuutettu Tuomo Pulkkanen lausuu, että lautakuntaan ei tarvita saamelaiskulttuurin tai poroelinkeinon edustajia vaan nurmi- tai kasvituotannon ammattilainen ja lakimies, tai vaihtoehtoisesti pelkkä kunnan maaseutuasiamies. Jäsenten tulisi olla poronhoitoalueen ulkopuolelta korruption välttämiseksi.

- **Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, ettei ole tullut esiin riittäviä perusteita tehdä muutoksia lautakunnan asettamista koskeviin säännösehdoiksi.** Hallituksen esitys lähtee siitä, että pätevyysvaatimusten osalta lainsäädännössä on tiettyä joustovaraa, ja että henkilöiden osaamisesta ja kokemuksesta riippuen asiantuntija-arviointia tekevän ja sovittelupalveluja tarjoavan lautakunnan puheenjohtajaksi voi olla sopiva myös muu kuin varatuomari. Ministeriön vastuulla on koota tasapainoinen lautakunta, jossa on myös saamelaiskulttuurin osaaja, eikä saamelaisia edustavien tahojen mainitseminen laissa ole tarpeellista. Saamelaiskäräjät ei ole myöskään lisäystä vaatinut.

Katselmuksen suorittaminen

MTK katsoo, että katselmusta ei tulisi voida tehdä millään alueella ilman maanomistajan tai maanhaltijan lupaa. Etenkään katselmusta ei tulisi toimeenpanna silloin, jos asiassa ei ole vielä edes esitetty korvausvaatimusta. Esitys poikkeaa selvästi hallintolain katselmusta koskevista normeista, joiden mukaan katselmus voidaan toimittaa, jos se on vireillä olevan asian selvittämiseksi tarpeellinen.

Kuusamon kaupunki lausuu, että katselmuksen luonteen tulisi olla neutraali ja sen lähtökohdaksi tulisi olla se, että porovahinkolautakunta voi omalla ammattitaidollaan todeta tapahtuneet vahingot ja arvioida niiden suuruuden.

Maaseutuyrittäjä, kaupunginvaltuutettu Tuomo Pulkkanen lausuu, että asiantuntijaelin voisi pyytää kirjallisen selvityksen sekä vahinkoa kärsineeltä ja paliskunnalta. Näin sille jäisi tosiasiallinen työrauha arvioida vahinkoja paikan päällä ilman poroelinkeinon tai viljelijän tai heidän edustajiensa läsnäoloa. Peltoja tulisi käsitellä jopa julkisrauhan suojaamana paikkana, eikä kenelläkään tulisi olla lupaa mennä pelloille ilman viljelijän suostumusta.

- **Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, ettei ole perusteltua muuttaa katselmuksen suorittamista koskevia säännösehdoiksi.** Katselmuksen suorittaminen on porovahinkojen arvioimiseksi pääsääntöisesti tarpeen. Sellainen esitys ei olisi tasapainoinen, joka turvaisi riidan toiselle osapuolelle aina oikeuden saada lautakunnan asiantuntijalausunto, mutta jonka mukaan toisen osapuolen oikeus olisi aina riippuvainen vastapuolen tahtotilasta.
- Ehdotetuissa säännöksissä on otettu huomioon kotirauhan piiriin kuuluvien paikkojen suoja. Julkisrauha on käsite, joka liittyy rikosoikeudellisiin kriminalisointisäännöksiin eli määrittelee sitä, millaisiin paikkoihin luvottomasti tunkeutumalla tulee syyllistyneeksi rikokseen. Julkisrauhan piiriin kuuluvat maatilojen tuotantorakennukset, mutta eivät pelot. Lisäksi on otettava huomioon, että julkisrauhan käsitettä ei esiinny hallintomenettelyn puolella säännöksissä, joissa määritellään mm. tarkastusten tai katselmusten suorittamista, joten se ei ole käsillä olevan ehdotuksen osalta relevantti.

Asiakirjojen antaminen

MTK vastustaa sitä, että viljelijällä olisi velvollisuus luovuttaa yksityistä elinkeinotoimintaansa koskevia asiakirjoja ja tietoja julkiseen hallintomenettelyyn.

Kuusamon kaupunki kiinnittää huomiota ehdotettuun säännökseen lautakunnan oikeudesta saada välttämättömät asiaan liittyvät asiakirjat. Viittaus viljelysuunnitelmiin ja maanäytteiden

tuloksiin asettaa vahingonkärsijät epätasa-arvoiseen asemaan, koska ympäristökorvausjärjestelmään sitoutuneille toimenpiteet ovat pakollisia. Arvion tulisi kohdistua toteutuneeseen vahinkoon ja todeta vahinko niin kuin se vahinkokohteessa on tapahtunut.

Maaseutuyrittäjä, kaupunginvaltuutettu Tuomo Pulkkasen näkemyksen mukaan säännös asiakirjojen antamisesta lautakunnalle ei ole hyväksyttävä. Vuokrasopimukset, muut sopimukset, viljelysuunnitelmat ja viljavuustutkimusten tulokset eivät kuulu lautakunnalle, sillä kyse on yrityssalaisuuteen verrattavasta asiasta. Sen sijaa valokuvat, yhteydenotot paliskuntaan, mahdollinen asiantuntija lausunto jne. ovat asiakirjoja, jotka tulisi luovuttaa lautakunnan käyttöön.

- Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että ehdotetun 37 §:n 3 momentin säännöksen mukaan "lautakunnalla on oikeus saada osapuolilta lausunnon antamisen kannalta välttämättömät asiaan liittyvät asiakirjat". Säännös ei sanamuotonsa mukaisesti oikeuta saamaan tietoja salassapitosäännösten estämättä, mitä on käsitelty perusteluissa.
- Lautakunta olisi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, *julkisuuslaki*) 4 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettu lain nojalla tiettyä tehtävää itsenäisesti hoitamaan asetettu lautakunta, joten siihen soveltuisi julkisuuslaki. Lautakunnan hallussa olevia julkisia asiakirjoja koskisi siten lain mukainen julkisuusperiaate.
- **Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että lautakunnan mahdollisuus antaa lausunto voi tapauksesta riippuen edellyttää tietyissä asiakirjoissa olevia tietoja, ja tämän vuoksi tiedonsaantioikeus on lausuntojen luotettavuuden varmistamiseksi tärkeä.** Esimerkiksi aitaamisasioissa olennaisia ovat aitaamisesta mahdollisesti tehdyt aiemmat sopimukset sekä kartat. Viljelysvahinkojen osalta vahingon suuruutta määrittäessä olennaisia voivat olla esimerkiksi pellon käyttöä kuvaavat asiakirjat kuten niiden osalta tehdyt sopimukset ja sitoumukset.
- **Jos maa- ja metsätalousvaliokunta haluaa esittää tiedonsaantioikeuden ehdotettua suurempaa rajaamista, maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että 37 §:n 3 momenttiin sisältyvä säännös voitaisiin kirjoittaa esim. muotoon "Lautakunnalla on oikeus tutustua lausunnon antamisen kannalta välttämättömiin asiaan liittyviin asiakirjoihin, jotka ovat osapuolten hallussa" ilman, että säännöksen tavoite merkityksellisellä tavalla vaarantuisi.** Em. muotoilu merkitsisi ministeriön näkemyksen mukaan sitä, että kaikkia tarvittavia asiakirjoja ei välttämättä tarvitsisi antaa lautakunnan haltuun, jolloin niistä ei muodostuisi julkisuuslaissa tarkoitettuja viranomaisen asiakirjoja.

Lausunnon antaminen

Maaseutuyrittäjä, kaupunginvaltuutettu Tuomo Pulkkanen lausuu, ettei vahinkoa kärsineen myötävaikutus voi olla korvausta alentava seikka. Tulisi poistaa säännös, jonka mukaan lausuntoa ei tarvitse antaa, jos lausuntopyyntö olisi ilmeisen aiheeton. Lausunto olisi annettava aina, mikäli viljelijä tai muu vahinkoa kärsinyt sitä pyytää.

MTK:n lausunnon mukaan olisi syytä myös todeta, että paliskunta ei vapaudu korvausvastuusta luonnonvaraisten eläinten (esim. hirvien) rikkoessa viljelyksen suojaksi rakennetun aidan.

MTK Pohjois-Suomi lausuu, että olisi syytä tasapuolisuuden vuoksi todeta paliskunnan voimassa oleva korvausvelvollisuus aidan itessään aiheuttamista haitoista ja tulonmenetyksistä. Paliskunnan korvausvastuuta porojen aiheuttamista vahingoista ei myöskään voida vähentää sillä perusteella, että luonnonvaraiset eläimet ovat mahdollisesti rikkoneet aidan. Vastuu aidan kunnossapidosta ja porojen aiheuttamien vahinkojen estämisestä sekä muistakin poronhoitoon liittyvistä töistä on myös aidan rakentamisen jälkeen täysimääräisesti paliskunnalla. Esitystä

tulee korjata voimassa olevaa poronhoitolakia vastaavaksi ja maanomistajan oikeutta kunnioitavaksi.

Kuusamon kaupunki kiinnittää huomiota siihen, ettei porovahinkolautakunnan tarvitsisi antaa lausuntoa, jos lausuntopyyntö on ilmeisen aiheeton ja ettei katselmusta tarvitsisi suorittaa, jos se on ilmeisen tarpeeton. Tällöin porovahinkolautakunnalta vaadittaisiin huomattavaa asiantuntemusta perustella päätös.

- **Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, ettei ole perusteltua muuttaa lausunnon antamiseen liittyviä säännösehdotuksia.** Säännös, jonka mukaan lausuntoa ei tarvitse antaa, jos lausuntopyyntö olisi ilmeisen aiheeton, on tarpeen estämään esimerkiksi sellaisten lausuntopyyntöjen käsittelyn, jotka ovat täysin riittämättömästi yksilöityjä.
- **Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, ettei ole myöskään tarpeen tehdä ”to-teamuksia” sellaisista seikoista, joihin liittyy poronhoitolain aineellisoikeudellisten säännösten perusteella jossakin määrin tulkinnanvaraa ja joista molemmilla riitojen osapuolilla saattaa olla vastakkaisia näkemyksiä.** Esityksen valmisteluvaiheessa maanomistajia ja viljelijöitä tai poronomaistajia edustavat tahot olivat tarkkoja siitä, ettei esityksen perusteluosaan oteta viittauksia mm. tuomioistuimen ratkaisuihin tietyissä kysymyksissä. MTK on myös asiantuntijakuulemisessa vastustanut aineellisoikeudellisia muutoksia ja painottanut sitä, että esityksessä on kyse menettelyyn liittyvästä muutoksesta.

Lisämääräraha

Ruokavirasto tähdentää sitä, että esitetyn määrärahan, 100 000 euroa, saaminen viraston toimintamenomomentille käytettäväksi lautakunnan toiminnasta aiheutuvien palkkioiden ja kustannusten maksamiseen on ehdottoman välttämätöntä johtuen viraston perustamisvaiheessa syntyneestä vaikeasta taloustilanteesta, jonka vuoksi virastossa on jouduttu koko sen toiminta-ajan pitämään erittäin tiukkaan rekrytointi-, talous- ja säästökuria viraston toiminnan ja talouden tasapainottamiseksi.

- **Maa- ja metsätalousministeriö pitää myös lisämäärärahaa erittäin tärkeänä lautakunnan toiminnan vaatiman rahoituksen turvaamiseksi.**

Lautakunnan käsittelymaksut

Maaseutuyrittäjä, kaupunginvaltuutettu Tuomo Pulkkanen ei pidä mahdollisena sitä, että lautakunnan käynnin joutuisi maksamaan henkilö, jonka oikeuksia on loukattu ja joka laittaa asian vireille.

- **Maa- ja metsätalousministeriö ei näe maksusäännösten osalta muuta vaihtoehtoa kuin esitetyn** eli että lausuntoa pyytänyt osapuoli maksaa käsittelymaksun ja että korvauksen maksamisesta sopiessaan paliskunta ja vahinkoa kärsinyt voivat sopia samalla maksua koskevasta korvausvastuusta. Koska lautakunta olisi asiantuntija-arviointeja suorittava toimielin, joka ei voisi antaa täytäntöönpanokelpoisia päätöksiä, ei sen ole mahdollista määrätä maksuvelvollisuutta muulle kuin lausuntoa pyytäneelle. Tarkoitus on, että maksut säädetään omakustannusarvoa alemmiksi.

Peltovahinkojen arviointiopas

MTK lausuu, että Luonnonvarakeskuksen hanke, jossa on valmisteltu ”Peltovahinkoarvioinnin opas poronhoitoalueelle”, on toteutettu yhteistyössä Paliskuntain yhdistyksen kanssa. MTK ei pidä opasluonnosta sisällöltään hyväksyttävää ja katsoo, ettei luottamus arviointimenettelyyn parane, jos sitä koskevat ohjeet edelleenkin laaditaan poronhoitajia edustavan yhdistyksen toi-

mesta. Perustettavan uuden porovahinkolautakunnan toimintaa ohjaavat normit olisi syytä valmistella osapuolista riippumattomalla tavalla. MTK:n käsityksen mukaan mitään porovahinkojen arviointiohjetta tai opasta ei pitäisi hallinnon toimesta tai rahoittamana julkaista ennen kuin perustettava uusi porovahinkolautakunta on aloittanut työnsä ja laatinut itse oman työjärjestyksensä ja päättänyt itse omista yksityiskohtaisista menettelytavoistaan arviointityössään.

Myös **MTK Pohjois-Suomi** esittää edellä mainittua kritiikkiä.

Maaseutuyrittäjä, kaupunginvaltuutettu Tuomo Pulkkanen lausuu, että Luonnonvarakeskuksen erään tutkijan ja paliskuntain yhdistyksen laatimaa porojen peltovahinkojen arviokirjaa ei pidä ottaa lautakuntakäsittelyn materiaaliksi. PY on puolueellinen ja väärä taho tekemään oppaita. Lisäksi Luonnonvarakeskus ei ole nurmi- tai kasvintuotannon paras asiantuntija, vaan se on Suomessa Pro Agria.

- **Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, ettei hallituksen esityksessä ole mainittuun oppaaseen liittyviä säännösehdotuksia, jotka esimerkiksi tekisivät oppaan aseman normiluonteiseksi tai ohjeena noudatettavaksi.** Esityksen perusteluissakin lausunnoilla ollutta opasta on kuvattu neutraalisti painottaen sitä, että perustettava riippumaton lautakunta itse päättää toimintatavoistaan. Maa- ja metsätalousministeriön näkemyksen mukaan oppaasta voi olla hyötyä riitojen osapuolille niiden neuvotellessa korvauksista omaehtoisesti sekä myös lautakunnalle.

Lausunnon valituskelvottomuus

MTK katsoo, että viranomaisen virkavastuulla tekemä lopullinen päätös asiassa on hallintopäätös, josta on myös oltava valitusoikeus.

- **Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, ettei ole perusteltua lisätä lakiin lausuntojen valituskelpoisuutta koskevia säännöksiä.** Perustuslain näkökulmasta valitusoikeusasiassa kyse on 21 §:n säännöksestä ”Jokaisella on oikeus ...saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäytönelimen käsiteltäväksi.” Muutoksenhausta hallintotuomioistuimiin säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019, *HOL*) 6 §:ssä: ”Valittamalla saa hakea muutosta päätökseen, jolla viranomainen on ratkaissut hallintoasian tai jättänyt sen tutkimatta. Toimet kuten lausunnot, joilla ei ole suoria vaikutuksia kenenkään oikeuksiin tai velvollisuuksiin, eivät mm. tuomioistuinten oikeuskäytännön mukaan ole ”ratkaisuja hallintoasioissa”, eikä valitusoikeutta siis ole. Siinä mielessä nimenomainen valitusoikeutta koskeva säännös ehdotetun lautakunnan lausuntoihin olisi siis poikkeuksellinen. *HOL*:n 13 §:n mukaan valituksen saa tehdä sillä perusteella, että päätös on lainvastainen. Tätä rajausta olisi myös haastavaa noudattaa muutoksenhaussa, joka koskisi asiantuntijuuteen perustuvia lausuntoja.

Muita näkemyksiä

MTK Pohjois-Suomi lausuu, että jos viljelijöille ja muille maanomistajille aiheutuneita vahinkoja ei saada vähentymään nykyisestä, ratkaisuksi ei enää riitä pelkkä korvausmenettelyjen kehittäminen. Silloin on puututtava ongelmien juurisyihin myös lainsäädännön keinoin.

Liisa Päätaalo Taivalkoskelta lausuu, ettei laki tuo apua omakotitaloissa asuville. Toimiva ratkaisu olisi, että poronhoitoalueen eteläraja siirrettäisiin entisen Oulun ja Lapin läänin rajalle. Tämä olisi perusteltua ottaen huomioon myös valtatie 20:n (Oulu-Kuusamo) vilkkaan liikenteen ja porokolarit. Eteläisellä alueella poroja tulisi pitää aitauksissa ympärivuotisesti. Poromäärät olisi mahdollista puolittaa, kun liikenne- ja petovahingot jäisivät pois. Lausunnossa tuodaan esiin sitä, että porot sotkevat pihvoja ulosteillaan ja että vaikka maanomistaja yrittää ilmoittaa paliskunnalle pihalle tulleista poroista, poroisäntää ei välttämättä saa kiinni. Lisätyötä aiheutuu

mm. mansikkamaan aitaamisesta, eikä aidastakaan ole hyötyä, kun porot talvella pääsevät sen yli tekemään kaivuuvahinkoja.

Maaseutuyrittäjä, kaupunginvaltuutettu Tuomo Pulkkanen katsoo, että nykyinen poronhoitolaki on osin ristiriitainen perustuslain 15 §:n omaisuuden suojan kanssa, koska porojen laidunnus asettaa merkittävän rasitteen yksityisille maanomistajille. Laki ei tunne mitään ”vapaata laidunnusoikeutta”. Itse asiassa laissa on hyvin selvä kielto, jonka mukaan porot eivät koskaan saa olla pellolla. Lisäksi tulisi antaa suojaa mm. eteläisen poronhoitoalueen hienoille huviloille ja kakkoskodeille. Poronhoitolain kokonaisuudistus tulisi aloittaa viipymättä. Tarkasteluun tulisi ottaa poromäärän reilu pienentäminen, ja päätavoitteeksi tulisi ottaa poronhoitoalueen etelärajan siirtäminen Sodankylän korkeudelle saakka. Rajan eteläpuolella poronhoidon tulisi olla sallittua vain ympärivuotisesti tarhattuna, joko poronhoitajan omilla tai vuokratuilla mailla. Aitaamista koskevaan pykälään pitäisi lisätä teksti, jonka mukaan aidan sijainti on määriteltävä yhdessä viljelijän ja maanomistajan kanssa.

- **Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, etteivät edellä esitetyt näkemykset anna aiheutta muutosta esitystä.** Maa- ja metsätalousministeriö on hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti valmistellut riitojenratkaisu- ja arviointimenettelyä koskevat muutokset poronhoitolakiin, eikä esitys merkitse muutoksia poronhoito-oikeuteen. Mahdollisuus lautakunnan lausunnon pyytämiseen koskisi myös omakotiasukkaita.
- Poronhoitolain sääntelyssä on kyse useiden perusoikeuksien yhteensovittamisesta, Maanomistajan omistusoikeutta turvaavat poronhoitolaissa säädetyt vahinkojen estäminen ja korvaamista koskevat säännökset.
- Liikennekolareiden ehkäisy kuuluu lähtökohtaisesti liikenne- ja viestintäministeriön toimialaan. Vahinkojen estämiseksi tehdään pitkäjänteistä ja jatkuvaa työtä ja on jo löydettykin lupaavia teknisiä, esimerkiksi älylaitteiden käyttöön perustuvia ratkaisuja.

Yhteenveto maa- ja metsätalousministeriön näkemyksistä asiantuntijakuulemisessa esitetyistä lausunnoista

- **Yhteenvetona maa- ja metsätalousministeriö toteaa, ettei asiantuntijakuulemisessa on tullut esille mitään sellaista, joka välttämättä edellyttäisi muutosten tekemistä säännösehdotuksiin.**
- Siltä varalta, että maa- ja metsätalousvaliokunta kuitenkin haluaisi asiantuntijakuulemisen perusteella muuttaa 37 §:n 2 momentin säännöksiä (oikeudenkäynnin ja lautakuntakäsittelyn välinen suhde) tai pykälän 3 momentin säännöksiä (lautakunnan tiedonsaantioikeus), maa- ja metsätalousministeriö on edellä tuonut esiin sellaiset vaihtoehtoiset muotoilut, joiden se näkee olevan mahdollisia ilman että kyseisten säännösten tavoitteet vaarantuvat.

Osastopäällikkö

Minna-Mari Kaila

Lainsäädäntöneuvos

Johanna Wallius